

УДК 1:3+1:93

Володимир Чернієнко

ІДЕНТИЧНІСТЬ: ВІД РЕІФІКАЦІЇ ДО РЕФЛЕКСІЇ

У статті розглядаються проблеми глобалізації як аккультурації та капіталізації світових економік, а також проблема самовизначення соціальних суб'єктів, що пов'язана із цими процесами. Аналізуються основні аспекти ідентичності та їх зв'язок із глобалізаційними процесами в сучасній культурі.

Ключові слова: ідентичність, глобалізація, реіфікація, рефлексія.

Cherniyenko V. Identity: from reification to reflection.

The problems of globalization as acculturation and capitalization of world economics and problem of self-identification of social subjects are examined. The Author pays attention to the main aspect of identity and connections to the global processes in contemporary culture.

Key words: identity, globalization, reification, reflection.

Черниенко В. Идентичность: от реификации к рефлексии.

В статье рассматриваются проблемы глобализации как аккультурации капитализации мировых экономик, а также проблема самоопределения социальных субъектов, которая связана с этими процессами. Анализируются основные аспекты идентичности и их связь с глобализационными процессами в современной культуре.

Ключевые слова: идентичность, глобализация, реификация, рефлексия.

Глобалізація як аккультурація і капіталізація світових національних економік по-новому проблематизує процеси самовизначення соціальних суб'єктів. Підприємці використовують працю найманих працівників, які постійно втрачають і знаходять роботу (ідентичність), циркулюючи поміж різноманітними випадковими джерелами зайнятості. Дискурс ідентичності стає актуальним саме у час фактичної глобалізації, коли жод-

на з ідентичностей не може вже бути панівною. Тут діє закон – найбільш загальні абстракції виникають тільки в умовах найбільш багатого розвитку, де одне й теж є загальним для багатьох або для всіх. Тепер ідентичність перестає бути такою, що мислиться тільки в особливій формі. Крім того, із глобальною мобільністю для багатьох ідентичність стає випадковою й тому байдужою. Але потреба у приналежності до тієї або іншої соціальної групи відмерти не може. В умовах гострої кризи ідентичності люди шукають “свою” групу. Тут попередня, феодалська “даність” ідентичності перевтілюється у модернову “задачу”.

Показовим прикладом проблеми ідентичності як руху усвідомлення процесів її формування є самоідентифікація інтелігенції як “задача” усвідомленого й відповідального вибору соціального контексту. Сьогодні вже не є достатнім ототожнювати інтелігентів тільки лише із спільнотою, яка займається розумовою працею. Дискусія про визначення й роль інтелігенції у сучасному світі почалась, можливо, із Й. Фіхте, який вважав, що вчений-інтелігент повинен відстежити й спрямовувати дійсний прогрес людського роду: “діяти! діяти! – ось для чого ми існуємо”. Італійський філософ ХХ століття Н. Боббіо уточнює завдання інтелігентів – сіяти сумніви, а не полювати за істинами. Інтелігент, за Боббіо, означає спостерігач й резонер. Крім того, щоб інтелігенту дотримати себе як спостерігача й резонера, він повинен бути досить-таки виявленим песимістом, песимістом у намірах й особливо у думках. Боббіо вважав, що оптимісти – це ті, що вважають історію драмою із щасливим кінцем. Девіз оптимістів: “Усе буде добре”. Песимісти знають, що історія – драма, але невідомо, щасливий у неї кінець, або ні. Девіз песимістів-інтелігентів: “Роби кожен день те, що ти повинен, навіть якщо все йде гірше та гірше”.

Сучасний італійський просвітник У. Еко продовжує розвивати ідеї Боббіо. Еко впевнений, що інтелігентська функція виявляється у відношенні до існуючого знання і до існуючого звичаю, особливо – у критичному відношенні до власного вислову. Цю креативну, революційну та певною мірою провокаційну функцію інтелігенції в умовах глобальних соціокультурних трансформацій Еко сформулював так: “Інтелігенція не пови-

нна справлятися з кризами, інтелігенція повинна влаштувати кризи!” [1, с. 124]. За Еко, інтелігент повинен критикувати “своїх”; “свої” – це ті, кого інтелігент має намір ідейно підтримувати.

Як уявляється, резонерство інтелігентів знаходить сьогодні систематичне вираження у “критичній теорії суспільства”, якщо під останньою розуміти різні форми філософськи навантаженого соціального критицизму. Класичний марксизм, до речі, являє собою ранню форму критичної теорії [2]. Критична теорія формує у своїх реципієнтів відкрити ідентичність, а саме, орієнтує їх на рефлексивне привласнення відчужених, реіфікованих соціальних форм.

Стимуляція до самокритики як до перманентного самовизначення особистості стає сьогодні загальним місцем. Ідентичність, яка уявляється як “даність”, тобто як природне/природжене, непереборне людиною помешкання-притулок соціального, є рецидивом епох, які передували модерну. Інтенсивний розпад спільнот у сучасну епоху приводить до усвідомлення необхідності політико-правової актуалізації саме самоідентифікації як процесу самовизначення, гармонійного тенденціям поглиблення глобалізації, якщо під останньою розуміти стихійне формування історично нової спільноти – людства. Зміна тенденції ідентичності з “даності” у “задачу” гостро проблематизує усвідомлене становлення світової культури. Мова йде про виживання людства. Але конфлікти, які зв’язані із самоідентифікацією, як справедливо вважав З. Бауман [3], ніколи не суперечать тенденціям до глобалізації та не стоять у них на шляху: вони є законним породженням й природним супутником глобалізації, і не тільки не перешкоджають їй, але й змазують її колеса.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Эко У. Полный назад! “Горячие войны” и популизм в СМИ / Пер. с итал. Е. Костюкович. – М.: Эксмо, 2007. – 592 с.
2. Фурс Н. Ф. Рецепция идей Маркса в современной критической теории // Общественные науки и современность. – 2002. – № 5. – С. 115-130.
3. Бауман З. Идентичность в глобализирующемся мире // <http://vtk.interro.ru/book/print/155.htm>